

Fillan

MELLEM STORØENE I TRØNDELAG

Naturens riker er så forskjellige og stemningene så skiftende, at en ikke skulde tro at det var deler av samme landet — fjellene, heiene, flyene — skogene, liene, krattene — elvene, vannene, tjernene — fjordene, øene, skjærene.

Av disse er skjærgårdsverdenen kanskje den som er minst aktet på. Den er noget for sig selv, men slett ikke den fattigste. I virkeligheten er en reise ditut adskillig av en opplevelse, for der er avveksling som få andre steder — selv skjær og sjømerker er levende. For sjøen skaper liv.

Hitra og Frøya er noget av det interessanteste i Trøndelagens øigar. Og med Fosenselskapets skiber kan en her få sig morsomme turer. Det er en slik rundreise jeg tar for mig — Nordhitra og Sørfrøya, landet på begge sider av Frøyfjorden, Trondhjemsfjordens ouverture.

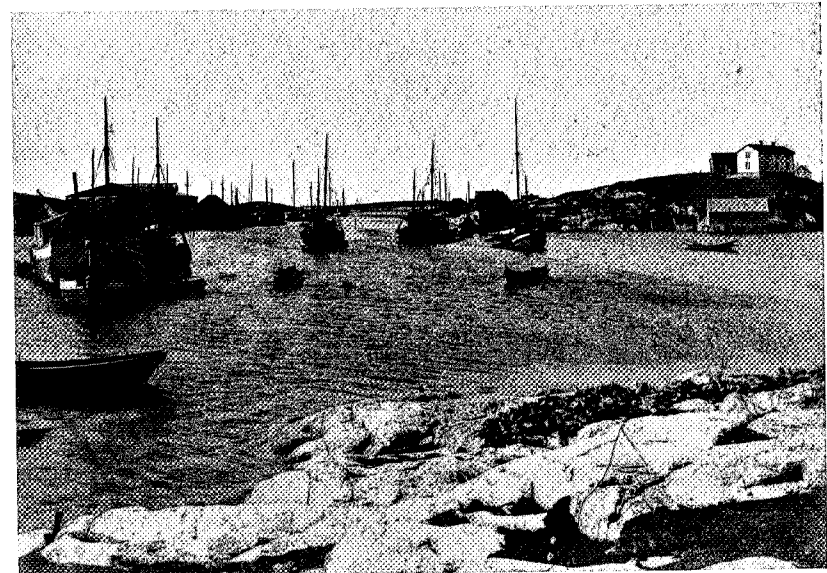
Det var i siste halvdel av april, i vårskyenes og solnedganges tid, da kveldshimlen flytter nordover for å berede de lyse nettene og høisangens dager.

Sneen er vekk i lavlandet, men den ligger ennå skinnende og

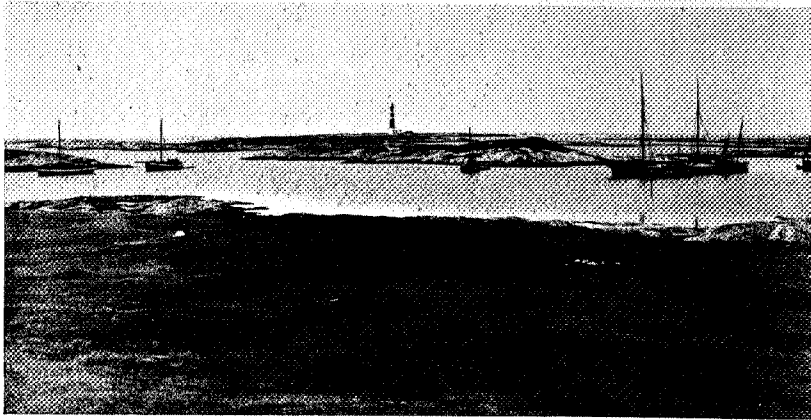
glassaktig over høifjellet dersør — det er vinterens innlandsis som bare såvidt viser tegn til oppløsning. Og landvinden fra Trollheimen og Dovrefjell kjennes som ishavspust i våronn og sommerhåp. Men i vindskyggen og solveggen merker en solens allmektighet.

Børøyholmens fyr danner innledningen til skjærenes labyrint — vi er øst i Hitra-arkipelet som ligger i en krans rundt storøen. Vi smyger sundimellem utover med mange stoppesteder. De fleste stedene er der en liten brygge — men sommesteds må de ennu ty til det gamle systemet med ekspedisjonsbåt som kommer roende ut som en kaper og klorer sig fast til skibstrossen, mens en og annen reisende kravler ombord og post og kasser utveksles.

Et av de peneste stedene herute er Fillan. Her er ennu litt skog opover lien. Fillan er et lite lokalcentrum. Der er f. eks. arkipelets viktigste telegrafstasjon. Her er også skifte for værbulletinene — et stormvarsel lyder ikke sjelden: «Statt—Fillan varsles for sydvestlig kuling».

Titran havn

Sletringen fyr

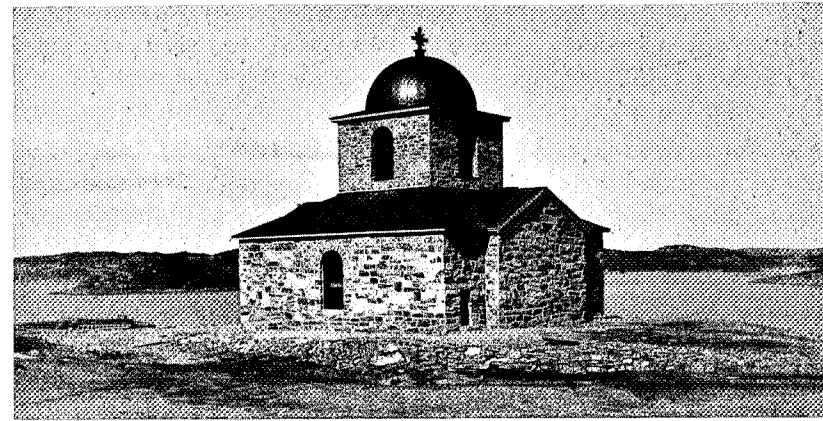
Naturligvis er det ikke slik å forstå at klimaet har et skille her — det er nærmest en «administrasjonsgrense» som værprofetene har satt op, for sydveststorm på kysten merker en sjelden inne i fjordene.

Oppe i bakken står en rødmalt kirke — den er rød med hvite vaterbord. Det er en usedvanlig farve på en kirkebygning. Rødt står naturligvis godt til grønt — de er jo komplementærfarver. Men det er ellers helst uthusbygninger som males rødt — våningshusene pleier være hvite eller ialfall malt med lyse farver. Nåja, smaken kan jo være så forskjellig, den. —

Idet vi svinger om Ansnes kommer Frøya frem med sin hale — det er øen Inntian som stikker ut der. Nordøst i horisonten ute i Frohavet ligger noen lave, blå holmer. Det er Tarva. Og lenger øst skyter Tønnelsfjellet og Storkopparen sin rygg høiere enn alt fjell inne på Fosenlandet.

Så begynner vi på Nordhitra. Naturen er mere karrig her, slik at den nekter å holde sammenhengende skog — bare hist og her står der noen klynger av trær og busker, der de har funnet groplass i ly for havvinden.

Vi går gjennom et langt og trangt sund mellom Hitra og Dolma — Vettasundet og Dolmsundet. Det utvider sig som en sjø — Melandssjøen, sjøen melands mellom de to øene.

Hitra kirke

Der har vi på nordsiden ruinen av Dolm gamle kirke — og på sørsiden kommer nykirken frem.

Det er en eiendommelig kirke — arkitekt Hjeltes byggverk — kanskje den mest egenartede av alle Norges kirker. Den er av grå stein, enkel og traust. Det egne ved kirken er især tårnet. Det går nemlig ikke op i en pyramide som kirketårn flest — det avsluttes av en mektig bronsekuppel.

«Kirken ligner en gammeldags kaffekvern», sier skipperen.

«Den ligner en mohamedansk moské», sa en av prestene som var med og viet kirken i vinter. Men et stort kors på kuppelens zenitpunkt viser at templet ikke er viet med halvmånens, men med korsets tegn.

Meningene om den nye stil kan naturligvis være delt. En kuppelkirke vil neppe passe allesteds. Men her i havstormenes skogfattige rike virker den verdig. Den er Hitras hjørnestein mot nord. — — —

Vi går videre ut og svinger østover langs Dolma, mellom skjær og sjømerker som viser at farvannet en vinternatt ikke er lett å manøvrere i. Vi skrår så over til Frøya og begynner en ny vandring mot vest langs sydsiden av en ny storø.

Frøyas natur er enklere, åsene er lavere — mindre enn 50 meter høie. Naturen synes ikke den har råd til å holde skog så

langt tilhavs. Men at det går an likevel har folk på Flatval vist — for den store mørke flekken i den mosebrune bergskråningen er virkelig skog. Den er plantet — buskfuru og gran står tett og frodig derinne i plantefeltet. Den er omtrent 30 år gammel nu, denne lille vakre skogen, og trærne er så store at de må tynnes ut for å få lys og luft nok. Det er blitt en urskog av de små skoleplantene som blev stukket ned her i utkanten av verden.

Det er foreløbig Frøyas eneste skog — knauser og småøer videre vestover er snaue og øde.

Øde? Langt fra, her er ikke øde. Her er liv — mere liv enn i skogene — for det yrer av fugl der vi farer.

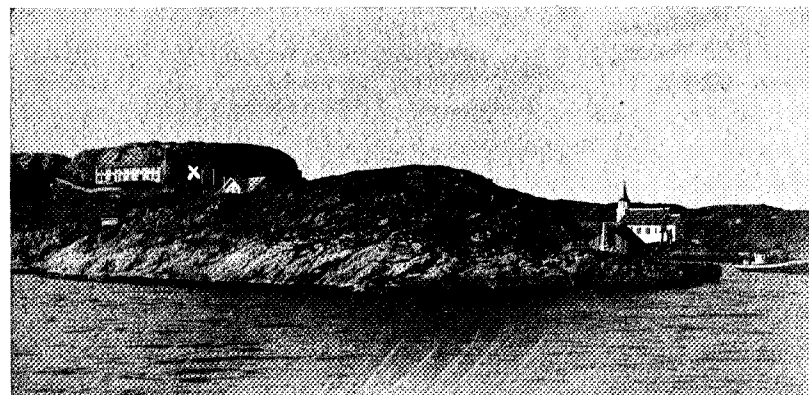
Ute på sjøen ror teister og efugl. De ror i store stim, efuglene, helgedagsklædt, sirlige ekoner og strålende ekaller. De småprater og synger sin høisang.

Oppe i luften styrer måsene, stormåser og småmåser. De seiler, følger oss på turen vestover mot værene — de har ikke begynt å legge egg ennu, så de har god tid. De seiler på spilte vinger, slår etpar myke, elastiske vingeslag og farer videre som flyvemaskiner i glideflukt. Det er luftens skarpeste flyvere og de går mot vinden næsten ute å bruke musklene — de utnytter luftdraget som drivkraft, slik at de presses frem som var det en flokk drager vi holdt i en snor og trakk gjennom luften efter skibet.

Inne på svaberg og strand spaserer kjellene på lange, røde ben. De gneller litt, springer litt. Så stanser de og ser efter oss mens de slår op en løierlig, ertende latter — parr efter parr.

Og fra myrmarkene låter storspovens fløitesignal ut over all verden om at nu er det spovetid — viddenes herre har tatt sin sommerresidens i besiddelse. Og så smeller han ivei med en etude av skarpe tremulanter.

Men ute på det blankvaskete skjæret sitter en avdeling svarte skarver. De sitter som stolte silhuetter og hører på konserten i taus forakt. Hvad raker ekallens kjærlighetsviser dem, hvad bryr de sig om vadernes plystring og måsenes gaul? De er alvorets og draugens fugler, vinterstormenes værhaner som sitter på skarveskjærene sine slik de selv lyster mens de vender sig efter været og snur på hodene efter oss. De letter sig ikke enda vi

Storhallaren på Frøya

stryker kloss forbi dem — så «tamme» er de — eller de kjenner kanskje den hvite båten?

Men ternene er ikke kommet ennu — de er sommerens heroldder, skjærenes sommerfugler. Men en vakker dag så er de her og faller inn i koret med sin skarpe diskant. Det er første sommerdag herute.

Lenger ute stanser vi ved Storhallaren. Det navnet har stedet efter nogen små huler eller hallare opi berget. En ser etpar av dem fra sjøen — og en får alltid lov av skipperen til å gå op og titte på dem.

Nogen storhuler er det ikke, dette her — de er heller i minste laget. Mange vil derfor si at det er ikke noget å se. Men de hører med til naturens minnesmerker — merker efter at landet engang har ligget lavere enn nu, for det er havet som har gravet dem ut med brenning og dragsjø.

Så steg landet, dengang storisen trakk sig tilbake og begynte å smelte vekk og islandet blev beboelig for mennesker — stenalderfolk tok hulene og hallarne i bruk til boliger.

Ute på Hestnes — vest på Hitra — ligger den mest berømte av Trøndelagens huler, der arkæologene har gjort mange interessante fund som forteller om disse primitive, nøisomme, hårdbar-

kete menneskene som var våre første skjærgårdsbuer — fiskere og veidefolk.

I hallarne her på Frøya har der sannsynligvis også bodd folk. Men da det er små huler, har det nok vært snaut om plassen — bolignød er altså et gammelt fenomen i verden. De har såvidt hatt tak over hodet, de som har holdt til her.

Der fins andre steder på kysten store huler, huler så svære som katedraler. Og der har det vært plass til flere familier — en hel stamme. Men hulene på Frøya må bare ha vært til enkeltfamilier — og særlig mange barn synes jeg ikke der kan ha vært plass til. Men når en nestet ihop endel selskinn, så kunde der kanskje være bergelig plass likevel — selv om det for oss synes ufattelig at mennesker har kunnet friste livet på så primitiv en måte. Disse hulene er altså forhistoriske og kulturhistoriske minnesmerker — naturens første menneskeboliger. De er grelle kontraster til nutidshusene ved siden av.

«Nu er vi ved verdens ende», sier styrmannen idet han trekker i sirenen og varsler at båten kommer.

Det er Titran — det ytterste av Frøya — et av øigarens største fiskevær, som i fisketiden kan være en by på over 2000 mennesker, og som selv i det daglige kan mønstre en 700 sjeler. Det er en fiskerlandsby.

Titran ligger der Frøyfjorden og Ramsøyfjorden smelter sammen og blir et hav. Derfor er der på skjæret lengst ute bygget et stort innseilingsfyrtårn — Sletringen fyrtårn. Det er Norges største fyrtårn — 50 meter høit er det, et imponerende fyrtårn. Det er også vårt sterkeste fyrtårn — 465,000 normallys presterer lysmaskinen derute!

Titran er en ganske eiendommelig liten by. Den ruver forresten adskillig, for husene ligger ikke klint innpå hverandre, så arealet er ganske stort. Det er adskillige hus — og for det meste riktig pene hus. Enkelte har en liten jordflekk til sin disposisjon slik at de kan fø en ku eller to. Men de fleste er jordløse — og de er utelukkende henvist til sjøen og fisken.

Skreifisket er ikke riktig slutt ennå — der er adskillige frem-

mede skøiter på havnen. Men Titran selv har ikke så ganske ubetydelig flåte.

Bortover bergene ligger fisk utover til luftings, mens flittige hender ordner og snur den så den får passelig solstek og vindtørk, slik at det kan bli fin klippfisk av den.

Et lite kapell står for sig selv oppe på øen. Et fiskerhjem, et sykehus, et posthus og værvarslingsstasjon er her også — Titran er såvisst intet ubetydelig sted. Det er et av våre interessanteste fiskevær, levende og livlig.

Og havet skjærer sig inn gjennom lange våger, der skutene har bergelig plass når stormvarslet går i oppfyllelse og fiskerne venter på at utrorsflaget igjen skal bli heist.

Det er snaut land utover her — flatt og åpent for vær og vind, men også for sol. Det ligger så langt tilhavs at vinteren ikke egentlig fører med sig noget videre frost — litt fordel må jo titranværingene ha av å bo så langt ut mot Atlanteren.

Sauene går ute mest hele året. Men beitemarken blir jo litt grissen ytterst ute, der stormåsen hekker i majestetisk ro som havets vokter. For de allerytterste gråsteinslettene utmot tungsjøens glattslipte bastioner — det er stormåsens rike.

Svalbaren heter denne snippen av Frøya, der havet sjelden hviler, men selv sommers dag legger en skumkrave om ness og skjær.

Det heter virkelig Svalbaren, dette stedet, og jeg tror ikke det kan være tvil om at det er samme navnet som de nu har lagt på Spitsbergen-arkipelet.

Det er bare den forskjell, at vi her har et navn som har levet fra Arilds tid, men som kartografen har misforstått. På sjøkartet står nemlig «Svalbalen». Men de innfødte sier tydelig «r».

Dette Svalbarlandet er altså flatt og lavt, knapt 10—15 m. høit — Spitsbergens direkte motsetning.

Her er verdens ende — som styrmannen uttrykte sig.

Carl Dons.